

Skryté příčiny krizí a konfliktů

Článek přibližuje některé dřívější i bezprostřední příčiny konfliktů v Evropě. Jeho cílem je ukázat nové chápání velikosti a pravděpodobnosti rizika války.

* * *

Přesto, že překvapivý hromadný útok s minimální varovací dobou je v Evropě mimořádně nepravděpodobný (třebaže to nelze zcela vyloučit), možnost konfliktů nízké intenzity nicméně vzrůstá. Funkcionálně zde existují inverzní vzájemné vztahy mezi příčinou a následkem, mezi velikostí a pravděpodobností. **Jednoduchá konfrontace byla vystřídána množstvím rizik, výzev a cestou od stability represí a rozdělování ke konsolidaci vyplývající ze zásad „pařížské charty“.**

Politický původ

Politické otázky byly a jsou v podstatě jádrem každého konfliktu. Ovšem současné politické otázky jsou silou, která může vést k názoru, že riziko války vyplývá ze zhroucení existujících politických ujednání, která dříve zadržovala konflikt.

Charakteristiku současného systému v oblasti politiky můžeme identifikovat jako otevřené systémy, které jsou v interakci s okolním prostředím - na národní úrovni ve vztahu k občanům a na mezinárodní s jinými státy a strukturami. V současném stavu je mnohem obtížnější tyto systémy vnímat, jakmile jsou ovlivňovány individuální a davovou psychologií.

Současné politické události jsou multidimenzionální a dotýkají se různých oblastí. Principy a pravidla dalšího společenského postupu jsou do značné míry nepředvídatelné, jelikož je vývoj v neustálém složitém pohybu. Výsledkem je otevírání řady již dříve odumřelých rozporuplných problémů, jako například náboženských, historických, etnických a jiných sporů, které přerůstají nebo teprve hrozí přerůst do krizí a etnických konfliktů. Tyto konflikty jsou dnes v některých oblastech a zemích zejména na východě a jihovýchodě Evropy velice aktuální. Hrozby, které v tomto ohledu bezprostředně vyvstávají i nad střední Evropou, shrnuje následující pojednání.

Základní báze

Ve světle všech nových problémů se ukazuje, že současné riziko války je podceňováno nebo opět nadhodnocováno. Používané argumenty pro a proti mají v diskusích vážné zastánce a neméně vášnivě odpůrce. Důvody na obou stranách bývají racionální i emotivní, přesvědčivé i méně přesvědčivé. Není radno býti za této situace arbitrem. Zásadní názorovou konfrontaci lze kvalifikovaně posoudit pouze na základě uplatnění vysoce fundovaných

vědomostí a s využitím studia odborných materiálů, které se problematikou na vědecké úrovni zabývají.

V průběhu stáže důstojníků Armády ČR ve velitelství amerických ozbrojených sil v Evropě bylo umožněno seznámit se s materiály, které uvedená kritéria mohou bezesporu splnit. Jde především o poznatky vědecké studie s názvem „Pandořina skříňka se znovu otevřela - etnický konflikt v Evropě a jeho důsledky“. Jejím dílčí výňatkem významně napomáhají objasnit velice citlivé a žhavé problémy současnosti. S uplatněním fragmentů této vědecké studie, jakož i dalších otázek vědomostí lze zodpovědně přistoupit k vysvětlení složitých zejména etnických konfliktů v Evropě.

Jak titul zmíněné studie svědčí, etnický konflikt se z latentní podoby znovu objevil v Evropě. Nikde tento trend není evidentnější než právě na tomto kontinentu, konstatuje autor, kde etnický motivovaný vedení války v bývalé Jugoslávii hrozí pohltnout zbytek balkánských zadržovaných etnických napětí a další potenciální nebezpečí hrozí zvrátit vývoj křehkých demokracií ve střední a východní Evropě a vrhnout je zpět do stínu bývalého Sovětského svazu. Dokonce i západní Evropa není imunní od etnických napětí a krizí, hodnotí se v dokumentu.

Studie již hned v úvodu konstatuje, že Spojené státy, přestože mají jiné důležité závazky, budou i nadále v evropských záležitostech podporovat existující životní národní zájem Spojených států na stabilní a mírové Evropě. Protože konkrétní etnický konflikt může být těmto zájmům rizikem, budou Spojené státy zachovávat principy předcházení a odhodlanosti při řešení pokračujícího etnického násilí v Evropě. Bludný kruh otázek, proč a jak a zda si Spojené státy mohou vybrat, se stal pro politické činitele složitý.

Se zřetelem k uvedeným faktům je patrné, že opětovné vzrůstání etnických nepřátelství v Evropě má podstatné následky i pro Spojené státy, které mají životně důležitý zájem na udržování míru a stability v Evropě. Ze studia materiálu vyplývá, že silné etnický motivovaný násilí pravděpodobně potrvá a protože etnické konflikty potenciálně reprezentují významnou hrozbu i dalším národním cílům, platí rozhodnutí Spojených států pokračovat v složitém a preventivním úsilí.

Studie je koncipována tak, aby posloužila vysvětlení etnických problémů a napomáhala přípravě vojáků, rozhodujících politických činitelů, státníků pro jejich budoucí zapojení do řešení etnických konfliktů. V tomto ohledu nabízí stručný bližší výklad strategického významu. Obsahová náplň vychází ze základních zdrojů blízkých pramenům etnických konfliktů. V hlavních rysech identifikuje a analyzuje spektrum, příklady, speciální charakteristiku problémů a seznamuje s historickými a jinými příčinami etnických konfliktů: celkově poskytuje úvod do studia problematiky.

Zatímco se zpráva soustřeďuje na Evropu, četné pohledy a doporučení se týkají i etnických konfliktů v jiných regionech světa. Institut strategických studií Spojených států je potěšen tím, že mohl nabídnout tuto studii jako příspěvek pro komplexní pochopení etnického konfliktu. Osobně chci poděkovat a jsem velice rád, že před nedávnou dobou v průběhu stáže u vrcholového štábu vojsk Spojených států v Evropě americká strana s důvěrou poskytla významný materiál se zmíněným obsahem. Bezesporu má čím prohovět i do problémů obranné politiky našeho státu.

Strategický význam etnického konfliktu

Ačkoliv trvání studené války nabídlo krátký oddych od dlouhé evropské historie násilí podobajícího se etnickému, prameny uvádějí, že ... etnické problémy se nyní zase stávají konečným zoufalým politickým útočištěm. V Evropě se etnický konflikt vrací jako následek pomsty. Nejvíce o tom pochopitelně svědčí události dřívější Jugoslávie - konkrétně vražedná občanská válka v Bosně a Hercegovině - etnický konflikt opět hrozí pohltnout Balkán. Populační imploze Sovětského svazu se rozšířila následkem etnického násilí směřujícího napříč Kavkazem a Střední Asíí. Rozbití Sovětského impéria významně rozpoutalo etnický motivovaný nacionalismus ve východní Evropě a mohl by destabilizovat i kontinent.

Z dostupných pramenů je patrné, že ... navzdory menší pravděpodobnosti vzniku násilí přetrvávají v Evropě **staré etnické problémy** (například sudetští Němci, rumunské menšiny kontra Maďarsko, Slovenská republika, Ukrajina, Vojvodina - srbský region a tradiční rusko - polské nebo polsko - německé nepřátelství). Jde o otázky, které by mohly být časem vystaveny sporům, a tím i „výbuchu“ ve střední Evropě. V západní Evropě začaly rozpory kypět a stále po desetiletí bublají jakožto nízká úroveň etnického násilí v několika státech: například baskičtí, katalánští a korsičtí separatisté a fanatické církevní, náboženské, konfesiční násilí v Severním Irsku.

Ve studii se například stanoví, že ...politici činitelé musí porcovat tomu, že **současná úroveň etnických konfliktů znamená pouze hrot potenciálního ledovce**. Podle údajů zde uvedených je souhrn etnických animozit se zaměřením na střední Evropu následující.

Tabulka 1

Ve střední Evropě připadá v úvahu pro násilí etnická/náboženská animozita (antagonismus)

Oblast, země, národ	Etnické/náboženské sporné otázky	Potenciální násilí/eskalace (úroveň)
Spojené království	Irská republikánská armáda	3
	Skotsko-velšský separatismus	1
Rakousko	Německá menšina v sev. Tyrolsku (Itálie)	1
Česká republika	Sudetští Němci v ČR	1
	Česká menšina v Chorvatsku	1
	Slovenská menšina v ČR	1
	Polská menšina v ČR	1
	Maďarská menšina v ČR	1
	(Vietnamští) „zahraniční dělníci“ (300 000)	2
Německo	Přistěhovalci do Německa nebo uprchlíci; rasismus	3-nesouvislé, náhodné násilí, stále pokračující
	Sudetští Němci v ČR	1
	Německá menšina v Polsku	1

Pokračování tab. 1

Oblast, země, národ	Etnické/náboženské sporné otázky	Potenciální násilí/eskalace (úroveň)
Maďarsko	Maďarská menšina v ČR	1
	Maďarské menšiny na Slovensku	Hodnotící stupnici není úroveň násilí stanovena
	Maďarské menšiny v Rumunsku	1
	Maďarské menšiny ve Vojvodině	2 - 3
	Maďarské menšiny na Ukrajině	1
Polsko	Německá menšina ve Slezsku a SV Polsku	1
	Polská menšina v Bělorusku	1
	Polská menšina na Ukrajině a mafie	1
Slovenská republika	Slovenská menšina v ČR	1
	Maďarská menšina v SR	1
	Ukrajinská menšina v SR	1
Švýcarsko	Francouzsky mluvící kanton	1
	Německy mluvící kanton	1
	Italsky mluvící kanton	1
	Rétorománská etnická autonomie	1

Poznámka: - úroveň potenciálního násilí:

- nízká - 1
- zvýšená - 2
- vysoká - 3

Přesnější údaje o národnostním složení obyvatelstva České republiky jsou uvedeny v **tabulce 2**.

Hodnoty uvedené v **tabulce 1** (výsek pro střední Evropu) jsou pro další studium důležité. Slouží například k posouzení: mají se Spojené státy postavit tváří v tvář etnický motivovanému násilí v Evropě a znepokojovat se tím? Odpověď je jednoduchá. Jakmile etnická vřava v Evropě nepřímo hrozí životně důležitým zájmům Spojených států, konflikt v tomto každém jednotlivém případě - státě, regionu - může ohrozit hlavní zájmy a tudíž zavléci do něj i Spojené státy. Nebo řečeno jinak, nakupení tzv. méně důležitých etnických konfliktů by mohlo nepříznivě působit na americké zájmy v oblasti, a tím podnítit odezvu. Nicméně mnoho Američanů zoufalých hrůzami světa má téměř naléhavé nutkání bezprostřední reakce - „dělat něco“. Takto se může přivodit situace, že okrajový (nikoliv zásadní) zájem může přinutit USA k akci.

Kromě toho jsem již uvedl, že Spojené státy mají životní zájem na trvalém zabezpečování mírumilovné a stabilní Evropy a etnický konflikt potenciálně představuje významnou hrozbu tomuto cíli. Přirozeně si proto Spojené státy přejí opírat se o evropské státy nebo organizace a jen málo mluvit do těchto sporných bodů. Otázkou je, zda jsou evropské státy nebo mnohonárodnostní organizace připraveny intelektuálně a institucionálně zdat nově vzniklé podmínky. Stěží se o to zřejmě snaží koaliční evropské státy, tím méně pak jednotlivé země mají schopnost nebo vůli k rozhodnému politickému, hospodářskému nebo vojenské-

mu postupu při urovnání etnických konfliktů; natož se měřit s tím, co zatím vnímáme jako vzdálené problémové oblasti.

Výsledkem těchto snah mohou být Spojené státy donuceny k použití sil a převzetí řídicí úlohy za účelem vytvoření kolektivní bezpečnosti nebo obrany s cílem urovnání etnického násilí. Spojené státy tedy budou dále pokračovat svým dílem v účasti na snahách o analyzování a vysvětlování etnického konfliktu v Evropě. Snahy USA se přitom musí soustředit na pozitivní stránky zajišťování veřejné bezpečnosti v daleko větším předstihu, protože napětí snadno eskaluje do ozbrojeného násilí. Zabraňování etnickému násilí Spojenými státy, jakož i jejich spojenci a přáteli v Evropě je doposud nedostatečné. Odstrašování se musí stát vynalézavější a musí integrovat všechny elementy národní moci (politické, ekonomické, diplomatické a vojenské) a pak se raději včas rozhodnout pro zadržení konfliktů, než tyto nepříznivě ovlivní regionální nebo kontinentální stabilitu. A pokud by důležité národní nebo životní zájmy byly ohroženy, musí být Spojené státy připraveny přijít pomoci i vojensky.

Význam etnické totožnosti

Porozumění a představa o etnické identitě je základní zásada pochopení komplikovaností etnického konfliktu. Nicméně, definování etnické totožnosti použitelné v praxi není snadný úkol. Americký odborník James G. Kellas definuje nacionalismus a etnické utváření skupin jako „stav jsoucna (bytí) nebo sounáležitosti k etnické skupině“.¹⁾ Na druhé straně experti na etnické problémy, George De Vos a Anthony D. Smith, definují etnickou totožnost většinou v termínech „usídlení se a zesílení rozdílu mezi skupinami“.²⁾

Takto zdánlivě divergentní kritéria vyžadují pro porozumění ozřejmit dva důležité body etnické identity. Za prvé, definovat určující kritický základ etnické totožnosti toho, kdo nemůže náležet ke skupině. Členství je totiž vytvořeno v přísné alternativě, bez prostoru pro kompromis - jeden, nebo druhý: ty jsi mně podobný, nebo ty nejsi mně podobný. Za druhé, souvislosti etnické identity se obvykle postupně uspořádávaly stručně řečeno „nulovou hrou“, ve které by etnická skupina měla možnost vyhrát jenom porážkou jiné etnické skupiny. Kompromis se v takovém případě nikdy nepovažoval jako přirozená součást politického, ekonomického nebo kulturního procesu, ale výhradně jako znamení slabosti. Když se podařilo získat na svou stranu posledního člena řady, který pochopil právě takovou existenci, pak tento argument orientoval celou etnickou skupinu, což dokonale zastrašovalo, ale v podstatě přinášelo nepatrný výsledek.

Jak se jeví z **obrázku**, původní svazky (pouta) potom předně stanoví upevnit poměr individuálnímu přiřazení rodu (příbuzenstvu).

Základem konceptu je velká rodina (skupina) v kombinaci s dalšími skupinami (čeledí) z rodu. Kmeny „...nejrozsaáhlejší sociální skupiny definovány hlavně v pojmech příbuzenství...“ jsou přirozeně úhrnné klany³⁾ v uspořádání příští etnické hierarchie. Jakmile poměry (vztahy) příbuzenstva vytvářejí jádro etnické identity, musí se vzít v úvahu jednotlivé atributy, jež přispívají k etnické identitě. Nesnáze spočívá v určování toho, které zvláštnosti (rysy) a komplexní vlivy mezi atributy (znaky) prospívají, nebo nepospívají a proč, zda se hodí, či nehodí k té či oné etnické skupině. Komplikace těchto procesů spočívají v nedostatku konsenzu specifických atributů, jakož i řady dalších potenciálních zvláštností anebo nedostatku znalosti požadovaného minima k ustavení etnické identity.

Etnická skupina zpravidla dává šanci rozprostřít moc například již jen několika zvláštnostem (rysů), avšak jen dobře etablované identity. V alternativě, jiná skupina může projevit četné jiné charakteristiky, ale nevlastnit kohézní identity. Atributy, které pomáhají ujasnit (definovat) jednu etnickou skupinu, se nemohou použít v jiném případě, třebaže se (i dokonce skupiny) jeví pozoruhodně podobné.⁴⁾ Naopak, dvě etnické skupiny jsou s to sdílet široké množství atributů, avšak sami se přezevšechno utkávají jako snad odlišné etnické identity.

Tuto výzvu postaví rasa do zcela jiného světla. Na jedné straně, rasa formovaná „jakoby bez popření“ německé etnické identity.⁵⁾ Na druhé straně, zatímco Chorvaté, Muslimové a Srbové se uvnitř dřívější Jugoslávie odvozovali od společného prapůvodu, každá skupina používala rozdílnosti v jazyku, náboženství (římsko-katolické, muslimské a ortodoxní srbské) a kultuře (středoevropská, turecká /osmánská/, byzantská) a tvoří odlišnou etnickou identitu.

Tabulka 2

Národnost	Muži	Ženy	Celkem	%
Česká	4 054 291	4 309 477	8 363 768	81,2
Moravská	674 081	688 232	1 362 313	13,2
Slovenská	151 792	163 085	314 877	3,1
Polská	23 519	35 864	59 383	0,6
Německá	19 553	29 003	48 556	0,5
Slezská	22 674	21 772	44 446	0,4
Maďarská	10 111	9 821	19 932	0,2
Ostatní	27 042	28 995	56 037	0,6

Největší národnostní menšinou v ČR je slovenská, následují menšiny polská, německá a další. (Údaje - Vojenský zem. ústav Praha.)

Stejně důležité je pochopit, že zatímco etnická identita může splynout s okolím, výběr etnických atributů používá těchto vlastností k oddělení se od jiných skupin. V tomto chování atributů lze najít ve středním a vnějším kruhu (viz obr.) možnost mít dvojí, avšak neslučitelné vlivy. Dvě (nebo více) etnické skupiny se například mohou ztotožnit s konkrétním teritoriem. Spíše však, než posloužení tomu jak sjednotit rysy etnických skupin, to i navzdory teritoriální kontrole způsobí soupeření jak přivést všem zainteresovaným uvnitř státních hranic svobodný „národní stát“. Přitom z téhož teritoria tedy mohou vyloučit nečleny - prostředí nástupu pro „etnické čištění“. Takto mohou být použity zvláštní znaky použití těchto charakteristik ke zlomu vývoje lidské společnosti podle etnické dělicí čáry a k integraci sebe na účet jiných tak od základu rozličné etnické podskupiny.

Tato polemika svádí dohromady značné množství nadějných výzev k vypořádání se s komplikovaností etnické identity. V určení etnické identity a jejího vlivu se musí vzít v úvahu několik klíčových bodů:

1. Etnická identita je pro Evropany důležitá, tak důležitá, že lidé jsou ochotni ji hájit a nezastavit se před ničím.

2. Ačkoliv se dá o attributech identity hovořit obecně, skladba etnické skupiny spočívá v tom, že „okolnosti, jež přispívají k ustavení etnické identity, vytvářejí pro každou identitu charakteristickou, úplně jedinečnou zvláštnost“.

3. Identifikace a stanovení atributů složení etnické skupiny vyžaduje mít od odborníků četné vloh a schopnosti; musí porozumět hlavním aspektům etnických problémů, zejména mít detailní vědomosti o specifických otázkách uvnitř regionů nebo zemí.

Historický původ etnického konfliktu v Evropě

Historie hraje významnou roli v koncipování etnické identity. Bylo by proto účelné v tomto směru provést širší rozbor. Prostor jednoho článku však tento záměr neumožňuje. Chtěl bych těmito řádky pouze v hlavních rysech a velmi stručně naznačit, odkud vyvěrají a kde se vzaly ony výbuchy hněvu, které dnes vlastně znovuožívají.

Jestliže příslušné politické a vojenské instituce mají zvládnout záležitosti umu efektivních způsobů rozhodování o složitých etnických otázkách, musí v první řadě rozumět historickým souvislostem konfliktu. Stručná historická synopse nabízí smysl případů - migrace, konfese, imperiálního záboru, rozpínavosti a nacionalizmu - jež vtiskly kontext nynějšímu etnickému konfliktu v Evropě.

Od starověku vycházejí hromadné migrační invaze ze Skandinávie, Asie, Afriky a v moderním období i z Ruska a v postupných vlnách zanášejí Evropu. Staletí masivního stěhování populace přidalo též na přílivu a odlivu vedení válek. Jako následek těchto populačních změn nacházeli sobě bližní nepodobající se etnické skupiny, zejména ve střední, jiho-východní a východní Evropě.

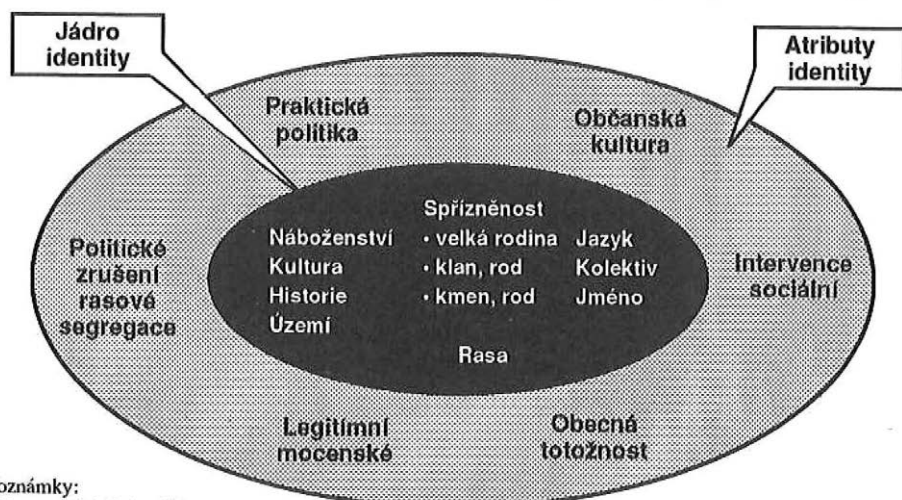
Etnické rozdílnosti zesilovalo náboženství. Zápolení mezi křesťanstvím a islámem začínalo již na počátku osmého století, pokračovalo v průběhu křížáckých tažení a zintenzívnilo během osmánské okupace Balkánu (14. až 20. století). Pozvolné prorůstání mezi východním ortodoxním a římsko-katolickým náboženstvím se po pododdělení rozplynulo mezi různé etnické fronty: Rusy, Řeky, Srby, následkem čehož se uskutečnilo velké náboženské schizma dělení Evropy (r. 1054) do svářících se náboženských skupin. Rozšiřování protestantské teologie po r. 1517 kromě toho ještě dále rozdmýchalo plameny náboženských nesvárů. Augsburský mír (r. 1555), který zakončil první etapu protestantsko-katolických válek, poskytl například to, že náboženství se stalo vládcem nad tehdejšími stavy. Konečně, množství skupinových povstání uvnitř sílící protestantské církve stále tříštilo východní a střední Evropu do utkávajících se náboženských a etnických frakcí.⁶⁾ Nadto náboženství využívalo svých příležitostí takovým způsobem, že vlastně staletí podporovalo násilí. V dějinách nebylo válek, v nichž by klerikalismus nesehrál mocnou roli. Jedním ze základních teoretických zdrojů je v tomto ohledu bible, která stanoví konflikt za boží zbraň v boji proti zlu a potrestání hříšníků.⁷⁾

Teorie násilí i v tomto pojetí není nová. Odedávna je násilí spojováno s dějinami válek, tažení a bitev, vedených těmi či oněmi vůdci, králi či císaři.⁸⁾ Původně řada králů, princů a císařů začala budovat etnicky spirálovitě říše: svatá římská, španělská, habsburská, turecká (osmánská) a ruská. Pozdější sdružování (od 16. do 18. století) do specifických monarchií a teritorií přispívalo k upevňování postavení národních států v Evropě (Británie, Francie, Nizozemí). Od francouzské revoluce (r. 1789) touha etnických skupin soustřeďovat všechny své členy uvnitř svobodného národního státu vedla k modernímu pojetí nacionalismu. Prudké lavinovitě šíření bouře Francouzů a napoleonská revoluce ještě více nacionalismus urychlily. Nacionalismus prorůstal skrz naskrz Evropou po celé období 19. století. Ve skutečnosti vlastně jde o mezníky: revoluce 1848; sjednocení Itálie (1861-70) a Německa

(1864-71); povstání Srbska, Bulharska a Rumunska, kde se nacionalismus nejen ukázal, ale i triumfoval.

Ale toto vyvrcholení nacionalismu zastínil fakt, který zapříčinil odkládání nacionálních trendů ve východních říších, jež propojovala rozličná úroveň úspěchů kooperování. A navzdory etnonacionálnímu opovržení východní Evropy, její západní protějšky (Španělsko, Francie, Velká Británie) již byly v té době etnicky stejnorodé.

V této oblasti etnonacionalistická tenze v minulém století postavila na trvalé místo stav, ze kterého vznikly podmínky pro 1. světovou válku. Etnické národní a nacionální etnické problematické otázky z minulého století by měly stále připomínat jiskry, které vzplanuly ve velký požár, jako „Gavrilo Princip“ (ze kterého vzplanul požár bosensko-srbský, směřující na připojení Bosny k Srbsku; explodoval Balkán a Evropa byla v plamenech). Za 4 roky války došlo k násilnému přenesení panovnické moci na nástupnické vlády rakousko-uherské, německé, ruské a osmánské - mnohé zoufalé skupiny doufaly v této době, že najdou etnická východiska v trvalém usídlení se ve střední, východní a jihovýchodní Evropě.

Poznámky:

Jádro = etnická identifikace

Vnější prstenec = potenciální zdroje sjednocení ve vyšší celek a asimilace nebo dělení

Obr.: Prvky etnické identity

Nicméně ale po I. světové válce versailleská mírová smlouva mezi dohodovými spojenci a Německem v tomto ohledu představuje velké množství zapomenutých příležitostí. Výsledky mírové smlouvy platily pouze za neupřímné sliby, jejichž úmyslem bylo právo na sebeurčení a jako mnohdy i vůči němu dominovaly zájmy velmocí. Z objemné neznalosti geografického a etnického složení regionů vyplynul stav, který zrcadlil nepřijatelnou etnickou realitu a etnonacionální touhy. Regionální nevyváženost sil stmelovala a sváděla dohromady také antagonistické etnické skupiny, které ve spojení hledaly sílu příkladně ke zmaření loupeživých agresí a přitom i pravděpodobnost, jež rádo hledala dřívější příležitosti k oddělení či nerozdělení. Takovou smlouvu nakonec vytvořily iredentistické státy (Německo, Maďarsko a Itálie), chtivé zrušení ujednání.

V mnoha obměnách představovala 2. světová válka rozšíření historického etnického nepřátelství. Podle základů učení snášení všeho etnického Němcům do třetí říše a Hitlerovy názory na německou etnickou povýšenost a „německou otázku“ byl zproštěn lžíchu anšlus Rakouska a místo předstírané záminky šlo o předkrum pro jeho odstranění Československa. Invaze do Polska byla zamýšlena k opětovnému získání „Danzig Korridor“, Východního Pruska, jako předejhra pro invazi do Ruska. Konečně, „finálním řešením“ bylo zabezpečit čistotu německé rasy.

Důležité pro pochopení současných konfliktů je fakt, že brutální etnické násilí 2. světové války není časově vzdálenou minulostí. Tyto události zůstávají čerstvé v paměti těch, kdo zakusili tyto peripetie nebo navazují v myslích generací rodičů, prarodičů, kteří těžce kruté hrůzy událostí prožili. Oběti se často obracejí k této mizérii a přisvojují si ji: druhou stranou musí být pochopeno, že je odpovědná za zločiny 2. světové války. Častokrát to spíše roztrpčuje, nežli by to pomohlo urovnávat etnické animozity, a znesnadňuje rozhodování etnických problémů a začas i vytváří nové „lajny“ války v některé budoucí době.

Bezprostřední příčiny etnických konfliktů v Evropě

Zatímco političtí činitelé nemohou postihnout minulost, jsou s to ovlivňovat bezprostřední příčiny a uhasit jiskry přispívající k etnickému napětí již mnohem dříve předtím, než se roznítí exploze násilí. Nemálo etnických konfliktů se v budoucnosti vynoří z jednoduché sporné otázky. Znalosti okolností specifických bezprostředních příčin etnického konfliktu (například politické spory, teritoriální požadavky, hospodářské problémy a společenské rozpory) mohou snadněji osvětlit zásadní příčiny etnického nepřátelství a nabídnout politickým činitelům jak odstrašovat násilí nebo urovnat napětí mezi etnickými skupinami, a tím přijít na způsob jak přetnout kořen kontinuity pokračujících konfliktů. V této souvislosti studie uvádí, že političtí činitelé a ozbrojené síly, podílející se na vyjasnění všech okolností etnických konfliktů, musí rychle rozpoznat kritické momenty a dát jasné směry jejich řešení. Zároveň nemohou ignorovat méně významné otázky. Neboť bez poznání celku problému nebudou političtí činitelé schopni uplatnit holistické řešení.

Ještě u jednoho problému stojí zato se pozastavit. Autor na základě důležitosti problému zdůrazňuje, že i bez detailního porozumění vojenští analytici a plánovači mohou přijít na to, že je obtížné navrhnout vhodné strategické a operační plány řešení a zaopatřit podmínky pro zamezení rozřešení krize nebo konfliktu. Tyto věci jsou zvláště význačné pro ozbrojené síly - zejména pozemní síly, které mohou být na hraně vedoucí k politickému řešení.

Odhalování rizik současných krizí a konfliktů, zejména jejich skrytých příčin, by mohlo výrazně napomoci účinnějšímu předcházení, případně i eventuálnímu zamezení a odvrácení války. Přestože se již o problematice krizí a konfliktů publikovala řada materiálů, je zřejmé, že širší a hlubší vědomosti o této aktuální tematické odhalují nové souvislosti důležité pro mírovou budoucnost Evropy. Čím větší budou vědomosti o etnických konfliktech, tím bude větší naděje, že k nim nedojde. Naděje znamená více rozumět.

V článku byly použity dílčí poznatky zmiňovaného materiálu „Pandořina skříňka...“ a některé jiné dokumenty. S celkovým zněním vědecké studie je možno se v originále sezná-

mit, při dodržení opatření k ochraně utajovaných vojenských informací, u autora článku, který je pracovníkem Odboru obranné politiky a strategie Ministerstva obrany České republiky.

Podklady:

- 1) **James G. Kellas**, *The Politics of Nationalism and Ethnicity*, New York: St. Martin's Press, 1991, str. 5.
- 2) **Paul R. Brass**, *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*, New Delhi: SAGE Publication, 1991, str. 19.
- 3) **J. S. Coleman**, *Nigeria, Background to Nationalism*, Berkeley: University of California Press, 1958, Appendix, quoted in Smith, *Theories of Nationalism*, str. 180.
- 4) **Anthony Smith's** discussion of ethnic, myths, and symbols, in Smith, *The Ethnic Origin of Nations*, str. 13 - 16.
- 5) **Andrew Nagorski and Theresa Waldrop**, "the Laws of Blood", *Newsweek*, June 14, 1993, str. 38 - 39.
- 6) **Gérard Chaliand**, "Minorities," paper presented at the Defense Intelligence College Conference, *Ethnic Conflict: Challenge to U. S. Security?*, June 23, 1992, str. 1.
- 7) **M. Laswell**, *Technique in the World War*, New York - London, 1927, str. 79.

William T. Johnsen - *Pandora's Box Reopened: Ethnic Conflict in Europe and Its Implications*.

Státy mohou být vyzvány, aby vstoupily postupně, nebo může být vyzváno několik států, aby vstoupilo současně, přičemž musíme pamatovat, že s každým vyzváním musí souhlasit všichni spojenci, tj. s následujícím vyzváním musí souhlasit i noví členové. Může dojít ke dvěma či více současným vyzváním. Postupný vstup může snížit nebezpečí, že by některé státy mohly být vyloučeny, a usnadní vstup jednomu nebo více státům, ale také může prodloužit dobu vstupu, a tak odvrátit pozornost od další důležité činnosti Aliance. Simultánní vstup by zabránil možnosti veta nových členů těm, kteří by vstupovali v tu samou dobu; jakékoli rozhodnutí o simultánním vstupu by tedy mělo brát v úvahu i budoucí vztahy mezi novými členy, jejich vliv na další státy, včetně jejich vztahů s NATO. V úvahu by měly být také brány legislativní a ratifikační ohledy zemí Aliance týkající se přistoupení nového člena (nových členů) k Washingtonské smlouvě.

Studie NATO o rozšíření Aliance, září 1995